

وضعیت‌شناسی و تحلیل محتوای دستاوردهای پژوهشی

پیشگیری از وقوع جرم

رضا کریمی^۱ و احمد فدوی^۲

چکیده

زمینه و هدف: دستاوردهای پژوهشی در حوزه پیشگیری از جرم به دلیل جایگاه میان رشته‌ای بودن آن، از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. هدف پژوهش حاضر بررسی کمی اطلاعات تولید شده و مشخص کردن گرایش‌های موضوعی آن‌ها برای روشن ساختن این مهم است که مطابق الگوی ایرانی-اسلامی، پیشگیری از جرم در کدام زمینه‌ها اطلاعات بیشتری تولید شده و به کدام شاخه‌ها و زیرشاخه‌ها توجه کمتری شده است و نیاز به بررسی بیشتری دارند. **روش:** پژوهش حاضر، به لحاظ رویکرد، کمی و به لحاظ هدف، کاربردی است. به منظور تعیین گرایش موضوعی مقالات، از روش تحلیل محتوا استفاده شد. جامعه پژوهش ۷۹۱۰ مقاله نمایه شده در پایگاه‌های تخصصی در حوزه پیشگیری از جرم است. جامعه نمونه با جامعه پژوهش برابر است و نمونه‌گیری صورت نگرقت. ابزار گردآوری اطلاعات، سیاهه واریسی محقق ساخته براساس الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم است. پس از تعیین موضوعات مقالات، میزان همپوشانی موضوعات مقالات با الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم، سنجیده شد و موضوعاتی که در طول زمان بیشترین و کمترین درصد را به خود اختصاص دادند، مشخص شدند.

یافته‌ها و نتایج: در حوزه پیشگیری از جرم ۵۵۷ نشریه، عهده‌دار انتشار مقالات این حوزه هستند و حدود هفتاد درصد پژوهش‌های این حوزه، در پنجاه نشریه هسته منتشر می‌شوند. صاحب امتیاز ۱۸ نشریه، دانشگاه‌ها و ۲۸ نشریه مراکز و مؤسسه‌ها هستند. براساس یافته‌های پنجاه نشریه دارای بیشترین فراوانی مقاله، بیست نشریه توسط دانشگاه‌ها و مراکز دولتی و ۱۵ نشریه توسط دانشگاه‌ها و مراکز نظامی و قضایی منتشر می‌شوند. این یافته‌ها نقش پررنگ دانشگاه‌ها و مراکز نظامی و قضایی در مرحله پیشگیری از جرم در حین و پس از جرم را نشان می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: وضعیت‌شناسی، علم‌سنجی، تحلیل محتوا، پیشگیری از جرم، دستاوردهای پژوهشی.

□ **استناد:** کریمی، رضا و فدوی، احمد. (۱۳۹۸). وضعیت‌شناسی و تحلیل محتوای دستاوردهای پژوهشی پیشگیری از وقوع جرم. *فصلنامه*

رهیافت پیشگیری، ۲(۱)، صص ۱۱۹-۱۴۶.

۱. استاد یار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه قم، (نویسنده مسئول)، رایانامه: karimirez@gmail.com

۲. استاد یار گروه حقوق دانشگاه پیام نور مشهد، رایانامه: fadavi.a@gmail.com

مقدمه

آنچه امروزه بدیهی و مسلم است نقش سیاست‌گذاری پژوهشی به‌عنوان الگوی موفق، کاربردی و بخشی مهم از ارکان توسعه همه‌جانبه کشورها در جهان معاصر است. به همین جهت، در راستای تحقق اهداف خرد و کلان نظام قضائی جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های مختلف از جمله حوزه پیشگیری از جرم، ضرورت اولویت‌بخشی به حوزه پژوهش در تمام زمینه‌های مرتبط فرهنگی، هنری، علمی، تاریخی، سیاسی، اجتماعی، اساسی‌ترین نیاز است و هرگونه نوآوری در این میدان و هر پیشنهاد و طرحی که پاسخگوی نیازهای زیرساختی حوزه پیشگیری عام و خاص در کشور باشد، شایسته توجه موشکافانه، بهره‌گیری و گسترش است که نتیجه آن می‌تواند کمک به احیای تمدن نوین قضائی اسلامی به‌مثابه امری آرمانی و عقلانی باشد. امروزه برای هر حرکت هدفمند، نظام‌مند و اثربخش، انجام پژوهش اجتناب‌ناپذیر است. در این راستا در کلیه سازمان‌های دولتی چگونگی تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در فرآیند مدیریت و نحوه بهره‌برداری صحیح از آن براساس پژوهش‌های بنیادی، کاربردی، توسعه‌ای و آینده‌پژوهی انجام می‌شود، زیرا تنها از طریق پژوهش‌های علمی، کاربردی است که می‌توان معضلات و مشکلات مربوط به مدیریت کلان را در کشور ریشه‌یابی و راهکارهای مناسب را ارائه کرد. برنامه‌ریزی و پژوهش، لازم و ملزوم یکدیگرند. اگر برنامه‌ریزی تنها روش اداره موفق یک جامعه، کشور و یا یک سازمان مستقل باشد؛ پژوهش از عوامل اصلی نظام اجتماعی و سازمانی با ثبات آن به‌شمار می‌رود. هر برنامه‌ریزی موفق، بستگی به پژوهش‌های کارآمدی دارد که خود، توسط برنامه‌ریزی منسجمی، شکل می‌گیرد. بنابراین بدون تردید به‌درستی گفته‌اند که نخست پژوهش، سپس برنامه‌ریزی و اقدام (رضایی، ۱۳۹۶).

یکی از ابزارهای مهم در سیاست‌گذاری پژوهشی، پژوهش‌های علم‌سنجی است. طبق تعریف دایره‌المعارف بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی علم‌سنجی، بخشی از جامعه‌شناسی علوم است که مرتبط با سیاست‌گذاری‌های علمی است (نقل شده در علیجانی، کرمی، ۱۳۸۷). از سوی دیگر، کتاب‌سنجی نیز کاربرد ریاضیات و روش‌های آماری در مورد کتاب‌ها و سایر رسانه‌های ارتباطی است که به مواردی همچون: مطالعه الگوهای انتشاراتی، معرفی حوزه‌های علمی، کهنگی متون، معرفی نویسندگان برتر، ارزیابی کیفیت منابع مکتوب، بررسی ویژگی‌های موضوعی متون و مانند آن می‌پردازد (عصار، ۱۳۸۵، به نقل از گرایبی، سرلک و محمدی، ۱۳۹۳). همان‌طور که در تعریف کتاب‌سنجی بیان شد، از آن در

ارزیابی کیفیت منابع مکتوب و بررسی (ویژگی‌های موضوعی متون) استفاده می‌شود.

از مهم‌ترین قالب‌های منابع مکتوب، مقالات نشریات هستند که به دلیل روزآمدی، کوتاه بودن، سرعت انتقال نتایج تفکر نویسنده به خواننده، دست اول و بکر بودن، نظام مند بودن روش‌های پژوهش و داشتن آزمون‌های تحلیلی و کاربردی بودن نتایج آن‌ها در پژوهش‌های توصیفی - تحلیلی، توصیفی پیمایشی و توصیفی همبستگی از اهمیت زیادی برخوردار هستند. همچنین، با ارزشمند بودن مقالات نشریات به ویژه در نشریات علمی پژوهشی و علمی ترویجی و بیشتر مجلات علمی تخصصی که خواهان ارتقاء به مراحل بالاتر هستند، فرایند داوری آن‌هاست که طی آن مقاله طبق نظرات نقادانه داوران هم‌تراز یا بالاتر از نویسنده صیقل خورده و برابر نظرات آن‌ها تصحیح و تکمیل می‌شود. از این رو، نشریات ادواری از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی محسوب می‌شوند. با توجه به اینکه نشریات تخصصی، ابزاری مهم برای پیشبرد اهداف و توسعه علمی شناخته می‌شوند، کیفیت و کمیت آن‌ها می‌تواند برای سنجش میزان دستاوردهای پژوهشی در حوزه موضوعی خاص استفاده شود. بنابراین ضرورت دارد مورد ارزیابی‌های دقیق علمی قرار گیرند (قهنویه، موحدی، یار محمدیان و عجمی، ۱۳۹۰). بررسی کمی اطلاعات تولید و مشخص کردن گرایش‌های موضوعی آن‌ها جهت روشن ساختن این که مطابق الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم در کدام زمینه‌ها اطلاعات بیشتری تولید شده و به کدام شاخه‌ها و زیرشاخه‌ها توجه کمتری شده و نیاز به بررسی بیشتری دارند، دورنمایی است که پژوهش حاضر بر خود متصور شده است.

بنابراین با توجه به اولویت‌های طراحی و ایجاد بانک اطلاعات پژوهش‌های بنیادی، کاربردی، توسعه‌ای و آینده پژوهی در حوزه پیشگیری و ارزیابی و طبقه‌بندی اطلاعات و تدوین نظام اعتبارسنجی دستاوردهای پژوهشی پیشگیرانه که از طرف مرکز مطالعات و جرم‌شناسی معاونت پیشگیری از جرم قوه قضائیه در سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ اعلام شده است، انجام این پژوهش ضروری است. همچنین با توجه به تعداد زیاد تولیدات علمی در مراکز پژوهشی وابسته به قوای سه‌گانه و سایر دستگاه‌های وابسته به ویژه در قوه قضائیه، پرداختن به مسئله کاربری دستاوردهای پژوهشی در سازمان‌ها و نهادهای مسئول پیشگیری از جرم و ارائه الگوی راهبردی برای تبدیل این منابع دانشی به سرمایه که می‌تواند اطلاعات مهمی برای تصمیم‌گیری در معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه باشد، امری ضروری به نظر می‌رسد. در نهایت به دلیل نبود مطالعه همه‌جانبه درباره تمام پژوهش‌های پیشگیری از جرم، وضعیت موجود

پژوهش‌های این حوزه از نظر سازمان‌های تولیدکننده، موضوعات پژوهش، روش‌های پژوهش و مانند آن مشخص نیست؛ بنابراین با استفاده از نتایج این پژوهش می‌توان نقاط قوت و ضعف پژوهش‌های پیشگیرانه متناسب با واحدهای تابعه معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه را شناسایی کرد، همچنین کانون‌های مهم حوزه پژوهش از جمله پژوهشگران و سازمان‌ها به تفکیک حوزه‌های موضوعی مرتبط، به تفکیک واحدهای تابعه این معاونت شناسایی شدند.

مبانی نظری

پیشگیری از جرم: یکی از دسته‌بندی‌های پیشگیری از جرم، براساس فرایند مرحله‌ای وقوع جرم است؛ این دسته‌بندی در سه دسته مشخص شده است و عملیاتی‌تر و کاربردی‌تر است. دسته نخست پیشگیری‌ها به علل و عوامل اولیه ارتکاب جرم اختصاص دارد و بیشتر ماهیت فرهنگی و اجتماعی دارد. دسته دوم مربوط به مرحله قبل از ارتکاب جرم است و ماهیت وضعی، امنیتی و انتظامی دارد. دسته سوم نیز اقدامات و تدابیر پیشگیرانه‌ای است که پس از ارتکاب جرم با هدف پیشگیری از تکرار جرم توسط مجرمان و تنبیه جامعه صورت می‌گیرد و بیشتر ماهیت قضایی (حقوقی و کیفری) دارد. از سوی دیگر تدابیر پیشگیری از جرم می‌تواند علاوه بر بزه‌کاران بالقوه و بالفعل متناسب با اشخاص یا سازمان‌هایی باشد که درصدد حمایت از بزه‌دیدگان (قبل، حین و بعد از ارتکاب بزه) هستند، افراد مانند بستگان، گروه‌های حمایت و دفاع از بزه‌دیدگان، نیروهای پلیس و مأموران انتظامی در این طیف قرار دارند (معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه، ۱۳۹۱، ص ۳۰-۳۱).

الگوی ایرانی اسلامی پیشگیری از جرم: طبق ماده ۱ قانون پیشگیری از جرم، پیشگیری عبارت است از پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از بین بردن یا کاهش آن (قانون پیشگیری از جرم، ۱۳۹۶). بررسی دقیق و مفهومی این ماده و سایر مواد مرتبط با حوزه پیشگیری نشان می‌دهد که با نگاه علمی در حوزه پیشگیری از سه رویکرد مکانیکی، اصلاحی و تنبیهی می‌توان یاد کرد. در رویکرد مکانیکی ارتکاب جرم معلول یک «فرصت» است. به عبارتی در این رویکرد جرم «بهترین انتخاب» مجرم و معادله موجود در آن معادله «هزینه و سود» است؛ زیرا مجرم فردی عقلانی تلقی می‌شود که در مقام حسابگر در حین ارتکاب جرم سود حاصل از ارتکاب جرم

را از هزینه آن بیشتر تلقی می‌کند. با نگاه پیشگیری این رویکرد اعتقاد دارد که می‌توان با تغییر در شرایط، اوضاع و احوال مسیر ارتکاب جرم و بالا بردن هزینه‌ها نسبت به سود حاصله از ارتکاب جرم، از وقوع جرم پیشگیری کرد؛ بنابراین باید خطر دستگیری و تلاش برای ارتکاب جرم را افزایش داد تا سود حاصل از ارتکاب جرم کم شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که مجرمان در هنگام ارتکاب جرم به خطر دستگیری بیشتر از شدت مجازات توجه دارند. در رویکرد اصلاحی سعی بر این است تا با حذف علل ریشه‌ای و اجتماعی جرم، از وقوع جرم پیشگیری شود. این رویکرد به دنبال حذف عوامل جرم از طریق اجتماع است. اهتمام برای زدودن فقر از جامعه، توانمندسازی اشخاص به لحاظ روحی و روانی، تقویت و تکمیل فرآیند جامعه‌پذیری و آموزش‌های لازم و متناسب از مهم‌ترین رویکردهای پیشگیری اصلاحی (اجتماعی) برای مقابله با پدیده مجرمانه است. تشکیل پلیس پیشگیری را می‌توان مهم‌ترین اقدامات نهادی صورت گرفته در این خصوص و همسو با این رویکرد معرفی کرد. البته باید توجه داشت که راهبردهای پیشگیری‌های اصلاحی (اجتماعی) راهبردهایی طولانی‌مدت بوده که به دنبال مبارزه با علل ریشه‌ای جرم، از قبیل تبعیض، فقر، بیکاری، ناکارآمدی‌های اقتصادی، نقص در سیستم رفاه اجتماعی و سایر عوامل اجتماعی دارند. آخرین رویکرد، رویکرد تنبیهی است؛ رویکردی که سعی دارد تا از طریق مجازات و بازدارندگی ناشی از آن به پیشگیری از جرم بپردازد. البته باید توجه داشت که این رویکرد در مفهوم خاص پیشگیری نمی‌گنجد. با عنایت بر این موارد، در یک تقسیم‌بندی بومی، الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم براساس کارشناسی و بررسی در معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه ارائه شده و دارای سه محور فرهنگی اجتماعی، وضعی-انتظامی و حقوقی-قضایی است. محور اول، فرهنگی اجتماعی است که داری چهار محور فرعی؛ آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی، مدیریت نیازها، توانمندسازی فردی و اجتماعی و تقویت مداخلات اجتماعی و فرهنگی است. محور دوم بررسی راهکارهای پیشگیری وضعی-انتظامی از جرم و آسیب است. محور سوم پیشگیری حقوقی-قضایی از جرم و آسیب است. با توجه به اینکه برخی از جامعه‌شناسان پیشگیری کیفری را از انواع پیشگیری محسوب نمی‌کنند، اگر اقدامات نظام عدالت کیفری در برخورد با جرم یا مجرم، منجر به پیشگیری از جرم شود می‌توان آن را در زمره اقدامات پیشگیرانه به حساب آورد که دارای چهار راهبرد اصلی ۱. افزایش نظم حقوقی در جامعه، ۲. ارتقای اثربخشی پیشگیرانه آراء و احکام قضایی، ۳. ارتقای

اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات و ۴. کاهش جمعیت کیفری زندان است (معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه، ۱۳۹۱).

پیشینه: در مقیاس بین المللی پژوهش هایی که درباره گرایش آثار تولید شده، صورت گرفته، در ادامه معرفی می شوند: علی یو و آبا^۱ (۲۰۰۹) در پایان نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه مایدوگوری نیجریه، در فاصله زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۸ با هدف کشف تعداد پایان نامه های دفاع شده در این دانشگاه، انواع کتابخانه ها را در حوزه جغرافیایی، جنسیت نویسندگان و موضوع را تحلیل کردند. یافته ها نشان داد که ۳۹ پایان نامه در حوزه کتابداری و اطلاع رسانی، در دانشگاه مایدوگوری دفاع شده و مقوله «علوم اطلاع رسانی» بیشترین گرایش را به خود اختصاص داد. در میان انواع کتابخانه ها، «کتابخانه های دانشگاهی» بالاترین درصد را به خود اختصاص داد و از نظر جغرافیایی ایالت «بورنو» بیشترین تعداد پایان نامه را به دانشگاه ارائه کرده است. عثمان و عقیف^۲ (۲۰۱۰)، پژوهش های حوزه روان شناسی سلامت را که در فاصله سال های ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۸ در نشریات امارات متحده عربی منتشر شده اند و در پاپ مد نمایه شده اند را به منظور کشف گرایش های موضوعی، موضوع های نادیده گرفته شده و ارائه پیشنهادهای جدید، تحلیل محتوا کردند. تحلیل یافته ها نشان داد که حوزه موضوعی «اپیدمیولوژی» بیش ترین درصد (۹۸/۴۸) را به خود اختصاص داد و موضوعاتی مانند «تبادل فرهنگی»، «مسائل نژادی» و «جنسیتی» اصلاً پرداخته نشده بود. لوزادیس و همکاران (۲۰۱۰) در مقاله ای با عنوان علوم اقتصاد سیستم محیطی یک تحلیل محتوا، به تحلیل محتوای نشریه اقتصاد زیست محیطی از ابتدا تا سال ۲۰۰۴ پرداختند. جامعه آماری پژوهش ۲۰۰ مقاله بود که به طور تصادفی از بین ۱۰۷۷ مقاله منتشر شده در طول ۱۵ سال انتخاب شد. نتایج پژوهش نشان داد که ۴۵ درصد از مقاله ها یک نویسنده ۲۶ درصد دو نویسنده ۲۹ درصد بیشتر از یک نویسنده داشته است. روش های پژوهش به ترتیب ۵۵ درصد تجربی، ۴۲ درصد کتابخانه ای و توصیفی تحلیلی بودند. در این پژوهش موضوع مقاله ها به چهار گروه اصلی و موضوعات فرعی تقسیم شده است. تاوانسیل و همکاران (۲۰۱۲)، در پژوهشی به تحلیل محتوای پایان نامه های تحصیلات تکمیلی حوزه آموزش و پرورش و علوم بین سال های ۲۰۰۰-۲۰۰۸ پرداختند، نتایج پژوهش

1. Aliyu & Abba

2. Osman & Afifi

آنان نشان داد که عمده‌ترین پژوهش‌ها به ترتیب در مقاطع تحصیلی متوسطه، آموزش عالی، آموزش و پرورش، آموزش پیش دبستانی، آموزش غیررسمی و فنی و حرفه‌ای انجام شده است و جامعه آماری آنها بیشتر متشکل از دانش‌آموزان و معلمان بودند. هم‌چنین متغیرهای پرستاره‌شناسی، زمین‌شناسی، نجوم، علوم فضایی و اتمسفر، فیزیک نظری و فیزیک خورشیدی در این حوزه را انتخاب کرد و سپس عناوین فرعی را زیرمجموعه آن‌ها قرار داد. کومار، تعداد مقالات منتشر شده در هر یک از زیرمجموعه‌ها را با استفاده از کلیدواژه‌های موجود در اصطلاحنامه PACS^۱ شناسایی کرد. ماوی و یوزیون بویلو (۲۰۱۴)، در پژوهشی به تحلیل محتوای ۸۸ مقاله متعلق به شش مجله از انتشارات دانشگاه هاکتپی ترکیه بین سال‌های ۲۰۰۹-۲۰۱۳ پرداختند. هدف آنان بررسی روش پژوهش، گرایش موضوعی و دیدگاه مریبان آموزشی در حوزه رایانه و فناوری بود، یافته‌های پژوهشگران نشان داد که محورهای پژوهشی در این مجلات به ترتیب با استفاده از شیوه کمی، کیفی، ترکیبی، مروری بر پیشینه‌ها، مطالعات تجربی، نیمه تجربی، مروری و سپس توصیفی انجام شد و موضوعاتی از قبیل آموزش از راه دور، چند رسانه‌ای و تربیت معلم رایانه، جزو گرایش‌های عمده در این حوزه شناسایی شدند. چو (۲۰۱۵)، در پژوهشی به تحلیل محتوای مقالات ۳ مجله هسته در علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی طی سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۱۰ پرداخت؛ هدف وی تعیین روش‌های پژوهشی استفاده شده در این حوزه بود. یافته‌های وی با وجود تنوع در کاربرد شیوه‌های پژوهشی، به ترتیب استفاده از شیوه‌های نظری، تحلیل محتوا، پرسشنامه، تجربه و آزمایش و سپس مصاحبه و سایر روش‌های تاریخی، در رأس کار پژوهشگران این رشته قرار گرفته بود. هم‌چنین

وی با تعیین شیوه پژوهشی، نوع آزمون‌های آماری را نیز پیش‌بینی کرد و آن‌ها را در گروه مختص به خود دسته‌بندی کرد. همچنین نتایج وی بر کاربرد فراوان شیوه‌های چندگانه یک پژوهش و بکارگیری رویکرد کیفی در مجلات هسته این حوزه تأکید دارد. رضاخانی مقدم و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهشی به تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های آموزش بهداشت دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در سال‌های ۴۹ تا ۸۹ پرداخت، یافته‌های آنان حاکی از این بود که بیشترین تعداد پایان‌نامه‌های دفاع شده متعلق به دانشگاه علوم پزشکی تهران (۶۲٪) و کمترین تعداد مربوط به دانشگاه علوم پزشکی ایران (۱۲٪) بود و هم‌چنین عمده‌ترین گرایش موضوعی در مقطع ارشد به مقوله بیماری‌ها و در مقطع دکترای تخصصی به موضوع پیشگیری از بیماری‌ها اختصاص داشته است. ملکی و همکاران (۱۳۹۰)، در پژوهشی به تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی پرداختند، در این پژوهش، عمده‌ترین رویکرد کمی و عمده‌ترین روش پژوهش توصیفی-پیمایشی گزارش شد. هم‌چنین اظهار داشتند که افزایش رو به رشد استفاده از منابع لاتین به یکی از هنجارهای علمی در بین دانشجویان مبدل شده است و گرایش زیاد یا کم به برخی از موضوعات را ناشی از تخصص استاد راهنما و ناآگاهی از موضوعات جدید تشخیص دادند. کشمیری و همکاران (۱۳۸۹)، به تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های ارشد کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات و تهران شمال طی سال‌های ۸۰ تا ۸۶ پرداختند؛ نتایج پژوهش آنان نشان داد که بیشترین تعداد پایان‌نامه‌ها مربوط به سال ۸۶ و دانشگاه علوم و تحقیقات است. از لحاظ روش‌شناسی پژوهش، بیشتر پایان‌نامه‌ها از روش پیمایشی استفاده کرده‌اند و ابزار گردآوری اطلاعات در بیشتر آن‌ها پرسشنامه بوده است و هم‌چنین گرایش موضوعی غالب در چکیده پایان‌نامه‌های مورد بررسی، مربوط به موضوع فناوری اطلاعات و ارتباط اطلاعاتی و ضعیف‌ترین گرایش مربوط به مقوله موضوعی مدیریت است. بمانیان، ابافت یگانه و نادری (۱۳۸۷) در پژوهش خود با عنوان ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله، ۳۷۰ مقاله در ۳۳ شماره از مجله یادشده را طی یک دوره ۱۰ ساله و با استفاده از ۹ مؤلفه سهم موضوعی مقاله‌ها، رتبه‌های علمی مؤلفان، مشارکت نهادهای علمی، مدت زمان پذیرش مقاله‌ها، مشارکت گروه‌های علمی-تخصصی، منابع و مآخذ، تفکیک مقاله‌ها برحسب منبع استخراجی، روش‌ها و فن‌های استفاده شده و دستاوردهای نشریه بررسی کرده‌اند. روش پژوهش به کار رفته در این پژوهش، تحلیل محتوای کمی است. نتایج به دست آمده، تغییرات محسوس کمی

و کیفی رو به پیشرفت می‌دهد. ۹ مؤلفه نشان می‌دهد. حری (۱۳۸۱) در مقاله‌ای با عنوان مطالعه میزان همبستگی موضوعی پایان‌نامه‌ها و مقالات فارسی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، روند گرایش پایان‌نامه‌ها و مقالات کتابداری را از سال ۱۳۴۷ تا ۱۳۷۸ مطالعه کرد. در این بررسی، مشخص شد که گرایش‌ها در هر یک از دو نوع تولید، با یکدیگر یکسان نیستند. در برخی مانند «مبانی کتابداری»، «مجموعه‌سازی»، «استفاده و خدمات» و «آموزش و تحقیق»، نوعی هم‌سویی نسبی میان پایان‌نامه‌ها و مقالات وجود دارد و حال آنکه مقوله‌هایی چون «سازمان‌دهی» و «کتاب‌شناختی» چندان همسو نیستند. درجه همبستگی موضوعی مقالات و پایان‌نامه‌ها، به‌طور کلی نیز بسیار ضعیف ارزیابی شده است. گرامی راد، محمدی و سرلک (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل محتوای مقاله‌های مجلات علمی پژوهشی حسابداری و مالی منتشر شده بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ به بررسی مقالات این حوزه با استفاده از روش تحلیل محتوا پرداختند؛ یافته‌های آن‌ها نشان داد که در سال‌های مورد بررسی، ۱۲۴۱ مقاله به چاپ رسیده است که در سال‌های اولیه رشد دو برابری و سه برابری داشته و در سال‌های بعدی روند صعودی گرفته است که ۷ درصد از مقالات تکمیلی فردی و ۹۳ درصد حاصل کار گروهی بوده است. استنباط حاصله از پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که هدف اصلی پژوهشگران تعیین حوزه موضوعی، منبع مجموعه اطلاعاتی (جامعه آماری)، گرایش موضوعی، متغیرها و طرح پژوهش بود که در بیشتر پژوهش‌ها با ارائه آمار و ارقام بیان شده است. در واقع، نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل محتوا، گرایش‌های غالب و خلاءهای موضوعی هر یک از حوزه‌های اطلاعاتی را آشکار ساخته است.

روش

پژوهش حاضر، به لحاظ رویکرد، کمی و به لحاظ هدف، کاربردی است. به‌منظور تعیین گرایش موضوعی مقالات از روش تحلیل محتوا استفاده می‌شود. جامعه پژوهش ۲۱۸۴۵ مقاله نمایه شده در پایگاه‌های نورمگز، کتابخانه تکنولوژی دانشگاه شیراز، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران و مگیران، پایگاه مقالات جهاد دانشگاهی و سایر پایگاه‌های تخصصی است که در عنوان یا کلیدواژه‌های آن واژه‌های پیشگیری، پیشگیری، پیشگیرانه، جلوگیری، جرم، جرم‌انگاری، جرم، جرائم، جرم‌یابی، درمان، اعتیاد، بزهکاری، بزه دیده، آسیب‌های اجتماعی و مانند آن آمده باشد. سپس با مطالعه دقیق عناوین و چکیده مقالات و

در صورت ضرورت، متن کامل مقالات تک تک و به دقت مطالعه شد و در نهایت ۷۹۱۰ مقاله در حوزه پیشگیری از جرم شناسایی شد. جامعه نمونه با جامعه پژوهش برابر است و نمونه گیری صورت نگرفت. ابزار گردآوری اطلاعات، سیاهه واری محقق ساخته براساس الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم است که براساس هدف اصلی پژوهش و پرسش های پژوهش تنظیم شده است. کلیدواژه های حوزه پیشگیری از جرم ابتدا از طریق سرعنوان های موضوعی و اصطلاح نامه ها شناسایی شدند و با مشورت اساتید و خبرگان، کلیدواژه های نهایی حوزه پیشگیری از جرم برای جستجو در پایگاه های داخلی و خارجی انتخاب شدند. به منظور تعیین گرایش های موضوعی مقالات و انطباق آن براساس الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم و معیارهای دیگر از فن مشاهده استفاده شد.

روش گردآوری داده ها، سیاهه کنترل است که اطلاعات هر مقاله در آن درج می شد. این اطلاعات براساس پرسش های اصلی پژوهش تنظیم شدند. بدین منظور ابتدا از پایگاه های یادشده اطلاعات مقالات از قبیل رشته موضوعی، رتبه علمی مجلات، نویسندگان، تاریخ انتشار، عنوان مقالات، کلیدواژه ها و چکیده بازیابی شد. سپس با توجه به عناوین و موضوعات مقالات، به سه حوزه پیش از جرم (ماهیت فرهنگی و اجتماعی)، حین جرم (وضعی - انتظامی) و پس از جرم (حقوق قضایی)، کنشگران، روش پژوهش، مخاطبان و حوزه مشترک تقسیم شدند؛ یک طرح موضوعی (شامل ۱۶ گروه موضوعی اعم و ۲۷ موضوع اخص) بر مبنای موضوع الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم تنظیم شد. برای تعیین دقیق موضوع های هر مقاله، توصیف گرهایی به هر مقاله با استفاده از اصطلاح نامه علوم اسلامی و درختواره موضوعی بانک آرای پژوهشگاه قوه قضاییه^۱، اختصاص یافت. به طور کلی روش کار، در تمام حوزه ها بدین ترتیب بود که ابتدا عنوان، چکیده و کلیدواژه های تمام ۷۹۱۰ مقاله بررسی شد. پس از تعیین موضوعات مقالات، میزان همپوشانی موضوعات مقالات با الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم سنجیده شد. سپس گرایش موضوعی مقالات تعیین شد و موضوعاتی که در طول زمان بیشترین و کمترین درصد را به خود اختصاص دادند، مشخص شدند.

1. <http://j.ijri.ir/SubSystems/Jpri2/subjectexplorer.aspx>

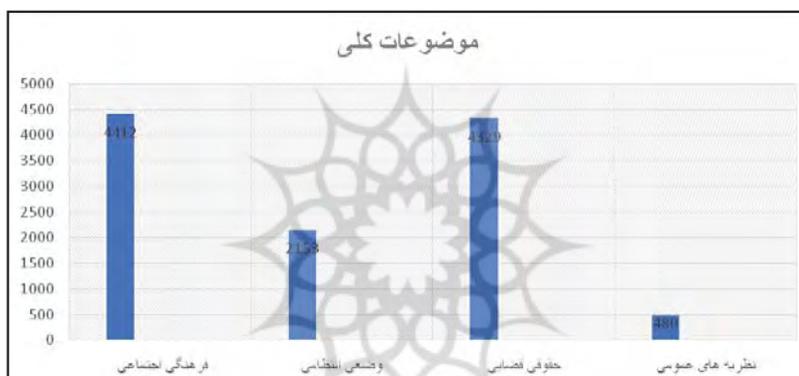
یافته‌ها

به دلیل قسمت‌های متفاوت پژوهش، شیوه‌های مختلف تحلیل به کار گرفته شد. برای نشان دادن گرایش موضوعی مقالات، از نرم‌افزار «SPSS» و جداول آماری استفاده شد. تعیین هم‌پوشانی میان موضوعات مقالات الگوی ایرانی-اسلامی پیشگیری از جرم و دیگر معیارهای بررسی نیز از نظریه مجموعه‌ها و نمودار ون استفاده شد. جامعه پژوهش، تمام مقالات حوزه پیشگیری از جرم به تعداد ۷۹۱۰ مقاله‌ای است که انتخاب شدند. گفتنی است جامعه آمار پژوهش به اواسط خرداد ۱۳۹۸ مربوط می‌شود. براساس یافته‌های پژوهش، ۷۹۱۰ مقاله حوزه پیشگیری از جرم در ۵۵۷ نشریه منتشر شده‌اند. از ۷۹۱۰ مقاله، ۵۴۸۵ مقاله (معادل ۶۹/۳ درصد) در پنجاه نشریه منتشر شده است. از ۵۰ نشریه برتر حوزه پیشگیری از جرم، ۱۸ نشریه توسط دانشگاه‌ها (دانشگاه‌های نظامی ۴ نشریه، دانشگاه‌های دولتی ۱۱ نشریه و دانشگاه‌های آزاد ۳ نشریه) و ۲۸ نشریه توسط مراکز و مؤسسه‌ها (۸ نشریه توسط مراکز خصوصی، ۹ نشریه توسط مؤسسات و مراکز دولتی، ۱۱ نشریه توسط مراکز حقوقی و نظامی) منتشر می‌شوند. فاصله زمانی نشریات ۳۵ مورد فصلنامه، ۶ مورد دو فصلنامه و ۹ مورد ماهنامه است.

پرسش اول: نرخ رشد بروندادهای علمی پژوهشگران حوزه پیشگیری از جرم به چه میزان است؟ برای محاسبه نرخ رشد بروندادهای حوزه پیشگیری از جرم از فرمول میانگین هندسی استفاده شد. براساس شکل ۱، نرخ رشد حوزه پیشگیری از جرم ۲۹/۲ درصد است. برای محاسبه نرخ رشد از فرمول زیر استفاده شد.

است و از سال ۱۳۷۶ تاکنون رشد صعودی داشته است. سال ۱۳۹۶ با ۴۹۷ مقاله در رتبه اول، ۱۳۹۵ با ۴۶۳ مقاله رتبه دوم و سال ۱۳۹۷ با ۴۴۵ مقاله در رتبه سوم قرار دارد. به طوری که، ۵۵/۷ درصد مقالات طی ده سال اخیر منتشر شده است، این رشد نشان می‌دهد در سال‌های اخیر به جرم و راه‌های پیشگیری از آن توجه زیادی شده است. پرسش دوم: وضعیت گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های پیشگیری از جرم طی سال‌های مختلف به تفکیک واحدهای تابعه معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه به چه صورت است؟ براساس شکل ۳، در حوزه پیشگیری از جرم، ۴۴۱۲ مقاله به موضوع فرهنگی اجتماعی، ۲۱۸۹ مقاله به موضوع وضعی - انتظامی، ۴۲۷۳ مقاله به حقوقی - قضایی و ۴۸۰ مقاله به نظریه‌های عمومی حوزه پیشگیری از جرم اختصاص یافته است.

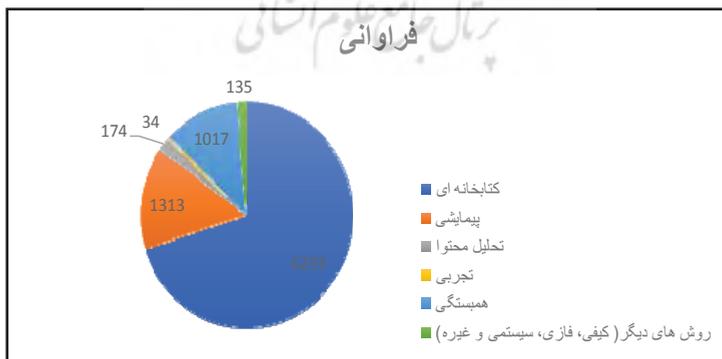
شکل ۲. وضعیت گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های پیشگیری از جرم برحسب موضوعات کلی

همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود، از سال ۱۳۱۵ تا سال ۱۳۸۳ برتری مقالات در حوزه حقوقی قضایی با ۱۶۳۴ مقاله بوده است. در این فاصله زمانی سهم مقالات با ماهیت فرهنگی اجتماعی ۷۷۳ مقاله و سهم مقالات وضعی - انتظامی ۴۸۶ مقاله است؛ اما از سال ۱۳۸۳ به بعد برتری به موضوعات فرهنگی اجتماعی با ۳۶۳۹ مقاله است. از سال ۱۳۸۳ به بعد سهم مقالات حقوقی - قضایی ۲۶۳۹ مقاله و مقالات وضعی - انتظامی ۱۷۰۳ مقاله است؛ در مجموع سهم مقالات فرهنگی اجتماعی با ۴۴۱۲ عنوان بیشترین سهم و مقالات وضعی - انتظامی با ۲۱۸۹ کمترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. بیشتر مقالات علمی پژوهشی رشته حقوق در محور حقوقی - قضایی است و بیشتر مقالات علمی پژوهشی علوم اجتماعی در محور فرهنگی اجتماعی است. از بین چهار محور اصلی فرهنگی اجتماعی، محور اصلی «آگاهی

بخشی و اصلاح باورهای دینی» با ۲۲۰۹ مقاله (معادل ۲۷/۹ درصد) رتبه اول، محور اصلی «تقویت مداخلات اجتماعی و فرهنگی» با ۱۵۶۲ مقاله معادل ۱۹/۸ درصد رتبه دوم، محور اصلی «توانمندسازی فردی و اجتماعی» با ۱۲۶۸ مقاله معادل ۱۶/۱ درصد رتبه سوم و محور اصلی «مدیریت نیازها» با ۵۷۳ مقاله معادل ۷/۲ درصد، رتبه چهارم را به خود اختصاص داده‌اند؛ اما با توجه به نتایج به دست آمده از بین محورهای فرعی، محور فرعی «ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی»، ۱۵۶۴ عنوان با ۱۹/۸ درصد در رتبه اول، «ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی»، ۷۷۰ عنوان با ۹/۷ درصد در رتبه دوم و اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی با ۶۳۶ عنوان، ۸ درصد در رتبه سوم قرار دارند.

عمده مقالات علمی پژوهشی در حوزه فرهنگی اجتماعی مربوط به رشته‌های علوم اجتماعی است. محور «جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل» با ۱۸۰۵ عنوان، محور «جلوگیری از دسترسی به آماج» با ۲۶۵ مقاله و محور «جلوگیری از فراهم شدن تسهیلات لازم برای ارتکاب جرم» با ۸۶ مقاله، رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند. سهم عمده مقالات علمی پژوهشی در حوزه وضعی - انتظامی مربوط به رشته علوم اجتماعی است. با توجه به نتایج به دست آمده، بیشترین سهم به «افزایش نظم حقوقی در جامعه»، ۲۶۲۰ عنوان و «کاهش جمعیت کیفری زندان» با ۵۳۶ عنوان، کمترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. اکثریت قاطع پژوهش‌های حقوقی - قضایی، مرتبط با رشته حقوق است.

پرسش سوم: تعداد پژوهش‌ها به تفکیک روش پژوهش، برحسب موضوع، سال، رتبه مجلات علمی پژوهشی، به تفکیک واحدهای تابعه معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه به چه میزان است؟

شکل ۳. تعداد پژوهش‌ها به تفکیک روش پژوهش

روش‌های پژوهش مقالات حوزه پیشگیری از جرم به ترتیب شامل روش‌های توصیفی-تحلیلی با روش گردآوری کتابخانه‌ای، توصیفی-پیمایشی، توصیفی-همبستگی و تجربی بود. براساس شکل ۵، با توجه به نتایج، بیشترین سهم به «روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای»، ۶۲۹۳ عنوان، ۷۹/۶ درصد و کمترین سهم به «روش‌های دیگر» با ۱۳۵ عنوان، ۱/۷ درصد اختصاص دارد. با توجه به نتایج به دست آمده، هر سه محور مقالات فرهنگی اجتماعی، وضعی-انتظامی و حقوقی-قضایی از «روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای» بیشتر استفاده کرده‌اند. محور حقوقی-قضایی با ۴۱۳۱ عنوان، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. پژوهش‌های با ماهیت فرهنگی اجتماعی بیشترین سهم را با ۱۲۲۶ مقاله با روش توصیفی-پیمایشی و توصیفی همبستگی دارند.

از بین چهار محور اصلی محور فرهنگی اجتماعی، محور اصلی «آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی» با ۱۶۷۹ مقاله بیشترین سهم در مقالات با روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای داشته است به طوری که سهم مقالات روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای نسبت به توصیفی از نوع پیمایشی حدود چهار برابر است اما نکته جالب، حدود ۲۵ درصد مقالات مؤلفه «اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی» که به طور مستقیم نقش دین را در پیشگیری از جرم نشان می‌دهد، با روش‌های توصیفی از نوع پیمایشی انجام شده است که ۷۶ درصد توصیفی همبستگی هستند. محور اصلی «تقویت مداخلات اجتماعی و فرهنگی» با ۸۰۱ مقاله رتبه دوم پژوهش‌های با روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای را به خود اختصاص داده است. در این محور اصلی، پژوهش‌های توصیفی پیمایشی محور فرعی «تقویت نقش و جایگاه محله‌ها در پیشگیری» نسبت به پژوهش‌های روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای بیش از دو برابر است. پژوهش‌های توصیفی پیمایشی محور فرعی «تقویت نقش و جایگاه خانواده در پیشگیری» نسبت به پژوهش‌های کتابخانه‌ای تقریباً برابر است. در محور اصلی «توانمندسازی فردی و اجتماعی» با وجود اینکه ۴۹۱ مقاله با رویکرد روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای و رتبه سوم را کسب کرده است، پژوهش‌های توصیفی پیمایشی با ۶۶۵ مقاله برتری نسبی نسبت به پژوهش‌های روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای دارد در این محور، محور فرعی «ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی» نقشی اساسی دارد و محور اصلی «مدیریت نیازها» با ۴۱۹ مقاله با روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای نسبت به مقالات با رویکرد توصیفی پیمایشی حدود چهار برابر بیشتر است.

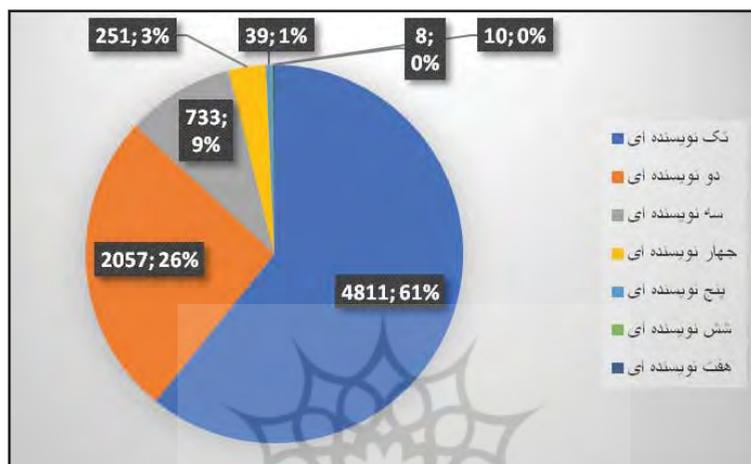
با توجه به نتایج، «ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی» پژوهش‌های توصیفی همبستگی در رتبه اول، «ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها و اخلاق» با روش توصیفی همبستگی، در رتبه دوم و «تقویت نقش و جایگاه محله‌ها در پیشگیری» با روش توصیفی همبستگی در رتبه سوم قرار دارند. پژوهش‌های با روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای در پژوهش‌های با ماهیت وضعی - انتظامی نسبت به پژوهش‌های توصیفی پیمایشی حدود بیش از دو برابر است که در این میان محور فرعی «جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل» با ۱۱۷۲ مقاله با رویکرد روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای نسبت به توصیفی پیمایشی ۲/۳۳ برابر بیشتر است؛ اما در محور فرعی «جلوگیری از دسترسی به آماج»، نسبت مقالات با رویکرد توصیفی پیمایشی به روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای بیش از دو برابر است.

اکثریت قاطع پژوهش‌های حوزه پیشگیری از جرم با ماهیت حقوقی - قضایی با رویکرد روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای منتشر شده‌اند و پژوهش‌های با روش‌های دیگر سهم بسیار اندکی دارند. با توجه به نتایج به دست آمده بیشترین مقالات با رویکرد روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای مربوط به «مجلات بدون درجه» با ۴۵۵۶ عنوان است. نشریات با رویکرد علمی پژوهشی با ۷۱۹ مقاله بیشترین سهم را در انتشار مقالات با رویکرد توصیفی پیمایشی دارند. نسبت مقالات مجلات بدون درجه در رشته حقوق به مجلات علمی پژوهشی در رشته حقوق ۳/۲۸ بیشتر برابر است؛ اما نسبت مقالات مجلات علمی پژوهشی در رشته علوم اجتماعی به مجلات بدون درجه ۳/۵ برابر بیشتر است. تنها رشته دیگر که همانند رشته علوم اجتماعی، رشته روانشناسی است. در بقیه رشته‌های علمی همانند رشته حقوق سهم مقالات در مجلات بدون درجه بیشتر از مجلات علمی پژوهشی و علمی ترویجی است.

در فاصله زمانی ۱۳۱۵ تا ۱۳۷۰ تقریباً تمام پژوهش‌ها (۱۲۴۲ مقاله) با روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای منتشر شده است. در دهه هشتاد شمسی، مقالات با رویکرد توصیفی پیمایشی به پنجاه مقاله می‌رسد اما هنوز هم نسبت مقالات روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای نسبت به مقالات توصیفی پیمایشی بیش از ۱۳ برابر است؛ اما در سال‌های بعد از ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۷ نسبت ده برابری به سه برابری یا در برخی از موارد حتی کمتر، رویکرد مقالات روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای به توصیفی پیمایشی کاهش یافته است؛ در مجموع برتری با مقالات روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای نسبت به سایر روش‌های پژوهشی است. بیشترین جامعه پژوهش در حوزه پیشگیری از

جرم به ترتیب متعلق به شهرهای تهران، اصفهان، رشت و کرمانشاه است. بیشتر پژوهش‌های توصیفی همبستگی دارای آزمون‌های تحلیلی است.

پرسش چهارم: تعداد نویسندگان پژوهش‌ها برحسب موضوع، سال، رتبه مجلات علمی پژوهشی به تفکیک واحدهای تابعه معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه به چه میزان است؟

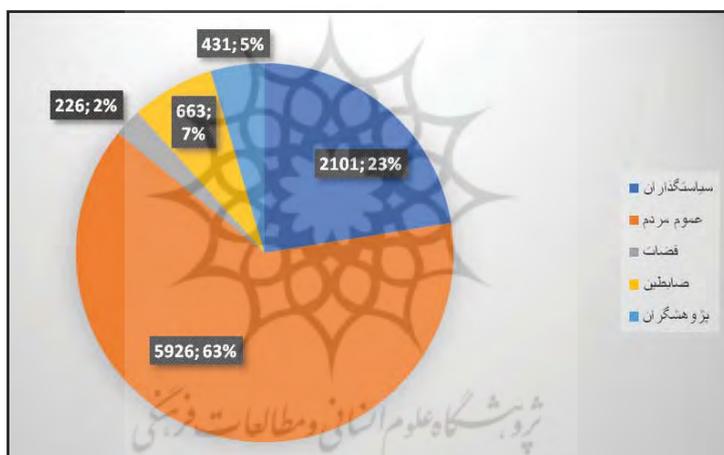

شکل ۴. مقالات حوزه پیشگیری از جرم برحسب میزان همکاری گروهی

براساس شکل ۴، نویسندگان «تک نویسنده» با ۶۱ درصد (۴۸۱۱ عنوان) در رتبه اول، «دو نویسنده» با ۲۶ درصد (۲۰۵۷ عنوان) در رتبه دوم و «سه نویسنده» با (۷۳۳ عنوان) در رتبه سوم قرار دارند. نویسندگان «هفت نویسنده‌ای» با (۸ عنوان) کمترین سهم را داشته‌اند. به عبارت دیگر، ۳۹ درصد آثار با مشارکت گروهی نوشته شده است. براساس نتایج، نویسندگان «تک نویسنده‌ای» با (۴۴۱۵ عنوان) از روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای استفاده کرده‌اند، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. هرچه بر تعداد نویسندگان اضافه می‌شود انتخاب روش‌ها از روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه‌ای به روش‌های پژوهشی دیگر تغییر می‌کند. بیشترین مشارکت گروهی مربوط به رشته علوم اجتماعی است. براساس نتایج در دسته «بزه‌دیدگان بالقوه و بالفعل» ۱۰۷۴ مقاله در مورد «افراد در معرض خطر بزهکاری» بوده است. در دسته «حامیان بزه‌دیدگان بالقوه، والدین و سرپرستان قانونی» و «مأموران پلیس و نگهبانان شخصی» به ترتیب با ۷۶۹ و ۶۵۲ مقاله بیشترین سهم را داشته‌اند. در دسته «حامیان بزه‌دیدگان بالفعل» و «سیستم عدالت کیفری» (۴۳۲۷ عنوان) با ۵۴/۷ درصد بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است.

براساس نتایج، بیست رشته علمی، مقالات حوزه پیشگیری از جرم را منتشر کرده‌اند؛ رشته حقوق با ۳۸۸۰ مقاله (معادل ۴۹/۱ درصد)، علوم اجتماعی ۱۶۵۳ مقاله (معادل ۲۰/۹ درصد) و علوم تربیتی ۹۰۰ مقاله (معادل ۱۱/۴ درصد) بیشترین سهم را در تولید مقالات حوزه پیشگیری از جرم داشته‌اند. به عبارت دیگر این سه رشته روی هم رفته ۸۱/۳ درصد مقالات این حوزه را منتشر کرده‌اند. براساس نتایج، ۹۸ درصد مقالات رشته «حقوق» با روش توصیفی و روش گردآوری کتابخانه‌ای منتشر شده است. از سوی دیگر، ۷۴/۴ درصد مقالات توصیفی از نوع پیمایشی مربوط به رشته‌های علوم اجتماعی با ۶۷۲ مقاله، روان‌شناسی با ۱۶۱ مقاله و علوم تربیتی با ۱۴۵ مقاله است. در مجموع ۴۸ درصد کل مقالات با روش توصیفی و روش گردآوری کتابخانه‌ای توسط رشته حقوق نوشته شده است.

پرسش هفتم: تعداد پژوهش‌ها برحسب مخاطب و روش پژوهش، رشته و داشتن راهکار به چه میزان است؟

شکل ۵. پژوهش‌های پیشگیری از جرم به تفکیک مخاطب

براساس شکل ۵، ۳۲/۲۸ درصد مقالات می‌تواند به‌عنوان دانشی کاربردی مبنای تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاران، قضات و ضابطان قضایی و پلیس قرار گیرد. براساس نتایج، مخاطب بیشترین فراوانی مقالات علمی پژوهشی، عموم مردم هستند. در مجموع، ۹۰۳ مقاله علمی پژوهشی برای استفاده سیاست‌گذاران، قضات و ضابطان قضایی و پلیس قابل استفاده است. بیشترین مقالات معتبر علمی پژوهشی و علمی ترویجی مربوط به رشته حقوق است. کمترین مقالات علمی پژوهشی و علمی ترویجی مربوط به رشته علوم تربیتی است. بیشترین مقالات سیاست‌گذاران با رتبه علمی پژوهشی در محور حقوقی - قضایی

است. بیشترین مقالات عموم مردم با رتبه علمی پژوهشی در محور فرهنگی اجتماعی است. بیشتر مقالات مرتبط با سیاست گذاران با روش توصیفی و روش گردآوری کتابخانه‌ای نوشته شده است. بیشترین سهم مقالات مرتبط با عموم مردم با روش توصیفی پیمایشی منتشر شده است. ۲۰۶۱ مقاله برای سیاست گذاران، قضات و ضابطان قضایی و پلیس دارای راهکار هستند.

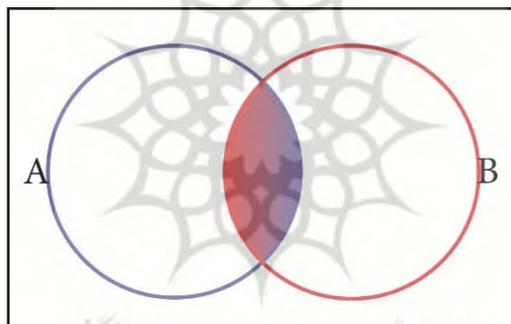
پرسش هشتم: میزان همپوشانی موضوعات کلی (فرهنگی - اجتماعی، وضعی - انتظامی و حقوقی - قضایی) چگونه است؟

به منظور پاسخ به این پرسش از نظریه مجموعه‌ها و نمودار ون، استفاده شد.

الف: مقایسه همپوشانی اشتراک مقالات دو موضوع فرهنگی - اجتماعی و وضعی - انتظامی

$\{A\}$ = موضوعات فرهنگی - اجتماعی

$\{B\}$ = موضوعات وضعی - انتظامی

شکل ۶. اشتراک مقالات دو موضوع فرهنگی - اجتماعی و وضعی - انتظامی

$$C = A \cap B = C = \{x | x \in A \text{ and } x \in B\}$$

$$N_A = 4412$$

$$N_B = 2189$$

$$C = \{ \text{اشتراک مقالات دو موضوع فرهنگی - اجتماعی و وضعی - انتظامی} \} \quad P_{nc} = 1649$$

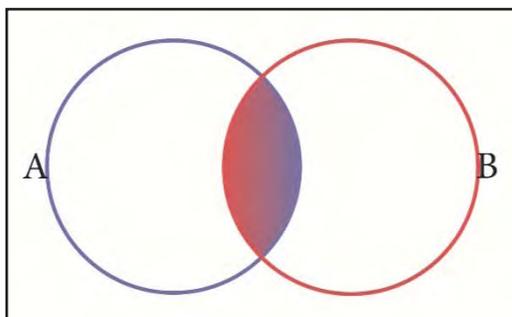
اشتراک دو مجموعه A و B، مجموعه‌ای است به نام C که عناصر تشکیل دهنده آن، هم در A

هستند و هم در B، بنابراین مجموعه C، شامل ۱۶۴۹ مقاله است (۲۰/۸ درصد از کل ۷۹۱۰ مقاله).

ب: مقایسه همپوشانی اشتراک مقالات دو موضوع فرهنگی - اجتماعی و حقوقی - قضایی

$\{A\}$ = موضوعات فرهنگی - اجتماعی

$\{B\}$ = موضوعات حقوقی - قضایی

شکل ۷. اشتراک مقالات دو موضوع فرهنگی - اجتماعی و حقوقی - قضایی

$$C = A \cap B = C = \{x | x \in A \text{ and } x \in B\}$$

$$N_A = 4412$$

$$N_B = 4273$$

$$C = \{ \text{اشتراک مقالات دو موضوع فرهنگی - اجتماعی و حقوقی - قضایی} \} \quad P_{nc} = 1262$$

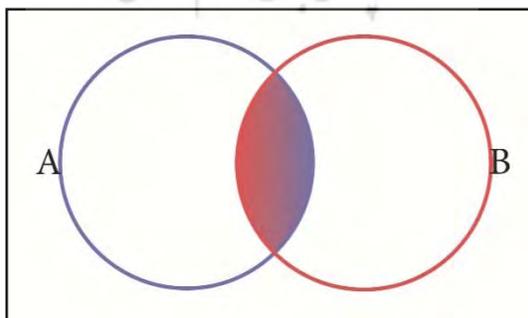
اشتراک دو مجموعه A و B ، مجموعه‌ای است به نام C که عناصر تشکیل دهنده آن، هم در A هستند

و هم در B ، بنابراین مجموعه C ، شامل ۱۲۶۲ مقاله است (۱۵/۹ درصد از کل ۷۹۱۰ مقاله).

ج: مقایسه همپوشانی اشتراک مقالات دو موضوع وضعی - انتظامی و حقوقی - قضایی

$\{A\}$ = موضوعات وضعی - انتظامی

$\{B\}$ = موضوعات حقوقی - قضایی

شکل ۸. اشتراک مقالات دو موضوع فرهنگی - اجتماعی و حقوقی - قضایی

$$C = A \cap B = C = \{x | x \in A \text{ and } x \in B\}$$

$$NA = 2189$$

$$NB = 4273$$

$$C = \{ \text{اشتراک مقالات دو موضوع وضعی - انتظامی و حقوقی - قضایی} \} \quad Pnc = 313$$

اشتراک دو مجموعه A و B، مجموعه‌ای است به نام C که عناصر تشکیل دهنده آن، هم در A هستند و هم در B، بنابراین مجموعه C، شامل ۳۱۳ مقاله است (۳/۹ درصد از کل ۷۹۱۰ مقاله).

پرسش نهم: رابطه میان محورهای فرعی و میزان همپوشانی آن‌ها در حوزه پیشگیری از جرم چگونه است؟

جدول ۱. رابطه میان محورهای فرعی و میزان همپوشانی آن‌ها در حوزه پیشگیری از جرم

رابطه دو مؤلفه فرعی	همپوشانی مقاله	درصد از کل مقاله ۷۹۱۰	سطح معنی‌داری
ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۵۵۵	۷/۰۲	تأیید
ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی با افزایش نظم حقوقی در جامعه	۲۹۴	۳/۷۲	تأیید
ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۲۳۲	۲/۹۳	تأیید
مدیریت و نظارت بر اماکن، فعالیت‌ها و فرآورده‌های فرهنگی مؤثر بر جرم (مطبوعات، اماکن، فضای مجازی) با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۲۱۳	۲/۶۹	تأیید
تقویت نقش و جایگاه خانواده در پیشگیری با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۱۶۱	۲/۰۴	تأیید
اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی با افزایش نظم حقوقی در جامعه	۱۵۹	۲/۰۱	تأیید
شناسایی و تأمین نیازهای مشروع مرتبط با جرم و آسیب (مشکلات اقتصادی) با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۱۴۲	۲/۸۰	تأیید
شناسایی و تأمین نیازهای مشروع مرتبط با جرم و آسیب (مشکلات اقتصادی) با افزایش نظم حقوقی در جامعه	۱۳۲	۱/۶۷	تأیید
اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۱۳۰	۱/۶۴	تأیید
مدیریت و نظارت بر اماکن فعالیت‌ها و فرآورده‌های فرهنگی مؤثر بر جرم (مطبوعات، اماکن، فضای مجازی) با افزایش نظم حقوقی در جامعه	۱۱۶	۱/۴۷	تأیید

رابطه دو مؤلفه فرعی	همپوشانی مقاله	درصد از کل مقاله ۷۹۱۰	سطح معنی‌داری
تقویت نقش و جایگاه محله‌ها در پیشگیری با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۱۱۳	۱/۴۳	تأیید
شناسایی و تأمین نیازهای مشروع مرتبط با جرم و آسیب (مشکلات ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات اقتصادی) با	۱۰۱	۱/۲۸	تأیید
تقویت بازسازی اجتماعی (بازگشت به زندگی عادی زندانیان) با کاهش جمعیت کیفری زندان	۹۸	۱/۲۴	تأیید
ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات	۸۲	۱/۰۴	تأیید
اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات	۷۳	۰/۹۲	تأیید
جلوگیری از دسترسی به آماج با تقویت نقش و جایگاه محله‌ها در پیشگیری	۷۱	۰/۹۰	تأیید
ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی با جلوگیری از دسترسی به آماج با	۶۴	۰/۸۱	تأیید
ارتقای سرمایه اجتماعی با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۶۴	۰/۸۱	تأیید
مدیریت و نظارت بر اماکن فعالیت‌ها و فرآورده‌های فرهنگی مؤثر بر جرم (مطبوعات، اماکن، فضای مجازی) با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات	۶۲	۰/۷۸	تأیید
ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی با جلوگیری از غلبه بزهدار بر آماج و محافظین	۵۳	۰/۶۷	تأیید
ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی با افزایش نظم حقوقی در جامعه	۴۳	۰/۵۴	تأیید
تقویت بازسازی اجتماعی (بازگشت به زندگی عادی زندانیان) با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۴۲	۰/۵۳	تأیید
جلوگیری از دسترسی به آماج با مدیریت و نظارت بر اماکن فعالیت‌ها و فرآورده‌های فرهنگی مؤثر بر جرم (مطبوعات، اماکن، فضای مجازی)	۴۲	۰/۵۳	تأیید
تقویت نقش و جایگاه خانواده در پیشگیری با افزایش نظم حقوقی در جامعه	۳۹	۰/۴۹	تأیید
تقویت نقش و جایگاه نهادهای آموزشی در پیشگیری با جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل	۳۷	۰۰/۴۷	تأیید

رابطه دو مؤلفه فرعی	همپوشانی مقاله	درصد از کل ۷۹۱۰ مقاله	سطح معنی‌داری
ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی با کاهش جمعیت کیفری زندان	۳۶	۰/۴۶	تأیید
اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه آراء و احکام قضایی	۳۴	۰/۴۳	تأیید
جلوگیری از دسترسی به آماج با شناسایی و تأمین نیازهای مشروع مرتبط با جرم و آسیب (مشکلات اقتصادی)	۳۱	۰/۳۹	تأیید
شناسایی و تأمین نیازهای مشروع مرتبط با جرم و آسیب (مشکلات اقتصادی) با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه آراء و احکام قضایی	۲۸	۰/۳۵	تأیید
اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی با کاهش جمعیت کیفری زندان	۲۷	۰/۳۴	تأیید
گسترش فریضه امر به معروف و نهی از منکر با افزایش نظم حقوقی در جامعه	۲۳	۰/۲۹	تأیید
ارتقای سرمایه اجتماعی با جلوگیری از دسترسی به آماج	۲۳	۰/۲۹	تأیید
تقویت نقش و جایگاه خانواده در پیشگیری با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات	۲۰	۰/۲۵	تأیید
تقویت نقش و جایگاه خانواده در پیشگیری با جلوگیری از دسترسی به آماج	۱۸	۰/۲۳	تأیید
ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات	۱۶	۰/۲۰	تأیید
مدیریت و نظارت بر اماکن فعالیت‌ها و فراورده‌های فرهنگی مؤثر بر جرم (مطبوعات، اماکن، فضای مجازی) با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات	۱۶	۰/۲۰	تأیید
ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی با جلوگیری از غلبه بزهدار بر آماج و محافظان	۱۵	۰/۱۹	تأیید
ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی با جلوگیری از غلبه بزهدار بر آماج و محافظان	۱۴	۰/۱۸	تأیید

با توجه به اینکه نوع داده‌های محورهای فرعی اسمی هستند، برای بررسی ارتباط بین دو محور از آزمون خی دو استفاده شد. با توجه به نتایج آزمون که در جدول ۱ آمده است، رابطه همه محورهای مشاهده شده معنی‌دار شد. محور فرعی «ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی» از محور اصلی ماهیت فرهنگی اجتماعی بیشترین همپوشانی با «جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل» داشته است.

بحث و نتیجه گیری

براساس نتایج پژوهش، نرخ رشد حوزه پیشگیری از جرم ۲/۲۹ درصد است که نشان از توجه جدی مراکز پژوهشی دولتی و نظامی به این امر بوده است. همچنین، بروندادهای علمی حوزه پیشگیری از جرم از سال ۱۳۱۵ تا ۱۳۷۵ یکسان بوده است. از سال ۱۳۷۶ به بعد شاهد رشد صعودی مقالات هستیم، به طوری که ۵۵/۷ درصد مقالات طی ده سال اخیر بوده است، برای این افزایش می توان عوامل زیر را برشمرد: ۱. توسعه ظرفیت دانشگاه‌ها در پذیرش دانشجو در مقاطع کارشناسی ارشد از سال ۱۳۷۵ و رغبت دانشجویان برای افزایش نمره؛ ۲. تغییر رویکرد دانشگاه‌ها از مقطع کارشناسی ارشد به مقطع دکتری از سال ۱۳۹۰ به بعد و اجباری بودن خروجی مقاله از رساله که نقطه اوج مقالات نیز سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۵ است. ۳. توسعه پژوهشگاه‌ها و مراکز علمی و ملزم بودن اعضای هیئت علمی این مراکز به نوشتن مقاله. این امر فرصت مناسبی برای همکاری سازمان‌های متصدی حوزه پیشگیری از جرم برای رفع نیازهای پژوهشی و سوق دادن فعالیت‌های پژوهشی آن‌ها در قالب پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی و مقالات اعضای هیئت علمی آموزشی دانشگاه‌ها و اعضای هیئت علمی پژوهشی پژوهشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها، فراهم کرده است. براساس نتایج پژوهش، گرایش‌های موضوعی فرهنگی اجتماعی با ۴۴۱۲ مقاله، وضعی - انتظامی با ۲۱۸۹ مقاله، حقوقی - قضایی با ۴۲۷۳ مقاله و نظریه‌های عمومی ۴۸۰ مقاله، در حوزه پیشگیری از جرم به خود اختصاص داده‌اند. شاید دلیل کم بودن مقالات وضعی - انتظامی، رویکرد فنی و کمتر نظری بودن آن‌ها باشد. براساس نتایج پژوهش، از سال ۱۳۱۵ تا ۱۳۸۳ بیشتر مقالات در حوزه حقوقی - قضایی بوده است و از سال ۱۳۸۳ به بعد مقالات در حوزه فرهنگی اجتماعی، رشد صعودی داشته است. در کل موضوع فرهنگی اجتماعی با ۴۴۱۲ عنوان در رتبه اول قرار دارد. شاید دلیل آن را ورود رشته‌های دیگر علوم اجتماعی و علوم تربیتی به غیر از حقوق که متولی انتشار مقالات حقوقی - قضایی است دانست که برتری مقالات فرهنگی اجتماعی را توجیه می‌کند. با توجه به اینکه هدف پیشگیری اولیه، کل جامعه است تا از طریق آن بتوان کل جامعه را در مقابل خطر بزهکاری و بزه‌دیدگی تقویت کرد و این از طریق اقدامات فرهنگی و اجتماعی است که خوشبختانه طی سال‌های اخیر نسبت به مقالات حقوقی - قضایی و وضعی - انتظامی برتری محسوسی داشته است که نشانگر توجه مراکز علمی و سیاست‌گذاران به این امر مهم است.

در تحلیل وضعیت گرایش‌های موضوعی مقاله‌های مطالعات پیشگیری از جرم در حوزه‌های فرعی

وضعی - انتظامی می توان بیان کرد که رویکرد این محور اصلی، مجموعه تدابیر و اقداماتی است که هدف نهایی آن‌ها، منصرف یا ناتوان ساختن مقطعی بزهکاران مصمم، از ارتکاب جرم است و این کار از طریق برهم زدن موقعیت جرم و جلوگیری از دسترسی مجرم بالقوه به فرصت و ابزار ارتکاب جرم صورت می گیرد (معاونت اجتماعی از پیشگیری جرم قوه قضائیه، ۱۳۹۱ ص ۱۴۸). براساس نتایج پژوهش، «جلوگیری از تبدیل اندیشه مجرمانه به عمل» با ۱۸۰۵ عنوان به مفاهیمی همچون کاهش وسوسه و کاهش تحریک وجدان از طریق راهکارهای کنترل نشریات و فضای مجازی و رعایت حریم اخلاقی بین افراد محرم و نامحرم می پردازد؛ در این محور مقالاتی دربردارنده مفاهیمی همچون اجتناب از ستیزه با از بین بردن زمینه‌های بروز تنش و درگیری و عصبانیت‌های لحظه‌ای است. مقالاتی نیز به برجسته کردن خطر ناکامی قدرت بازدارندگی و انواع هشدارها می پردازند. البته به نظر بعضی از اساتید حقوقی این مورد را بیشتر جزء پیشگیری‌های رشدمدار می دانستند و به قرار گرفتن آن در محور وضعی - انتظامی اشکال وارد کردند. «جلوگیری از دسترسی به آماج» با ۲۶۵ عنوان در رتبه دوم قرار دارد که مربوط به طراحی محیط و فضا است که شرایط را برای افراد غیرمجاز به منطقه و محیط محدود می کند. محور فرعی «جلوگیری از فراهم شدن تسهیلات لازم برای ارتکاب جرم (فیزیکی، انسانی و شیمیایی)» با ۸۷ عنوان مقاله در رتبه سوم قرار دارند. محورهای دیگر با استقبال کمی از سوی پژوهشگران مواجه شده‌اند شاید دلیل آن، رویکرد مکانیکی و فنی بودن آن باشد.

مسائل و مشکلات حوزه پیشگیری از جرم در محور حقوق قضایی را می توان این گونه دسته بندی کرد:

الف. ساختار نهادهای کیفری و اطاله دادرسی که خود می تواند جرم‌زا و مشکل‌زا باشد؛ ب. نیروی انسانی که بینش و تجربه لازم را برای مهارت‌های پیشگیری از جرم ندارند؛ ج. قوانین مشکل‌زا و جرم‌زا؛ د. آموزش و آگاهی ناکافی نسبت به قوانین. ه. زندان‌ها که وظیفه خود را به درستی درباره اصلاح و تربیت زندانیان برای بازگشت به جامعه فراهم نمی کنند. در تحلیل وضعیت گرایش‌های موضوعی پژوهش‌های پیشگیری از جرم در حوزه‌های فرعی حقوقی - قضایی، محور «افزایش نظم حقوقی در جامعه» با ۲۶۲۰ عنوان، بیشترین سهم را در انتشار مقالات حوزه حقوقی - قضایی دارد که رویکرد این محور، با افزایش نظم و قانونمندی در جامعه، نقشی پیشگیرانه در برابر جرم و کج‌روی خواهد داشت. پژوهش‌های این حوزه، درباره آشنایی با قوانین، آگاهی از عواقب کیفری و مشخص کردن مجازات انواع جرائم است. محور «ارتقای اثربخشی پیشگیرانه

آراء و احکام قضایی» با ۷۵۳ مقاله به افزایش اثربخشی احکام قضایی، ضعف در روند دادرسی و کندی آن، رسیدگی صدور و اجرای حکم و تقویت اثربخشی احکام در پیشگیری از جرم و شخصی کردن عقوبت و مجازات در جرم یا دعوی می پردازد. محور «ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات» با ۹۰۰ مقاله به شناسایی و رفع نقاط ضعف و کمبود قوانین و مقررات، ارتقای نظارت بر عملکرد مجریان قوانین و مقررات، تأمین لوازم و رفع موانع اجرای قوانین و مقررات می پردازد. نتایج این پژوهش ها می تواند برای سیاست گذاران، نمایندگان مجلس و مسئولان قوه قضائیه بسیار راهگشا باشد. محور «کاهش جمعیت کیفری زندان» با ۵۳۶ عنوان کمترین سهم را به خود اختصاص داده است و بیشتر مقالات آن درباره تعیین و اعمال مجازات جایگزین زندان است که از کشورهای خارجی الگو گرفته شده است.

با توجه به اینکه عوامل مؤثر بر جرم و بزه دیدگی معمولاً در کشور یکسان است و تنها میزان و دامنه مشکلات است که از شهری به شهر دیگر متفاوت است (رهنمودهای عملی پیشگیری از جرم، ص ۱۳۲)، خوشبختانه ۱۱۸۳ پژوهش با رویکرد پیمایشی که ۹۵۲ مقاله آن رابطه همبستگی بین آن ها برقرار شده است، در قلمرو شهرهای مختلف انجام شده است که می تواند دانشی کاربردی برای این حوزه به شمار رود. بررسی میزان مشارکت افراد در انتشار مقاله به صورت گروهی نشان داد که ۶۱ درصد آثاری یک نفر نویسنده بودند و ۳۹ درصد آثار حاصل کار گروهی بوده است؛ و هر چه بر تعداد نویسندگان اضافه می شود انتخاب روش ها از روش توصیفی با روش گردآوری کتابخانه ای به روش های پژوهشی دیگر تغییر می کند. نکته دیگر اینکه میزان مشارکت گروهی رشته های علوم اجتماعی، علوم تربیتی، حوزه سلامت از رشته های دیگر بیشتر است. در این بخش یافته های پژوهش با یافته های رشیدی آشتیانی و لاریجانی (۱۳۹۰) و لوزادیس و همکاران (۲۰۱۰) و گرایبی، سرلک و محمدی (۱۳۹۳) همخوانی ندارد و در آثار آنان، همکاری مشترک از آثار تک نویسنده ای بیشتر بوده است. شاید به دلیل اینکه تا قبل از سال ۱۳۸۳ عمده پژوهش های پیشگیری از جرم در محور حقوقی - قضایی است و طی این سال ها هنوز تحصیلات تکمیلی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری رشد نیافته است؛ به همین دلیل خروجی مقالات به جای اینکه حاصل مشترک اساتید راهنما و مشاور باشد بیشتر تک نویسنده است.

پیشنهادها

با توجه به بررسی های انجام شده و پاسخ گویی به پرسش های پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می شود:

براساس یافته‌های پژوهش بسیاری از نشریات، به صورت فصلنامه یا دو فصلنامه منتشر می‌شوند و با عنایت بر توسعه کمی و کیفی تحصیلات تکمیلی و افزایش تعداد دانشجویان به ویژه در رشته حقوق و رشته‌های دیگر در دانشگاه‌های مختلف با افزایش آثار تولید پژوهشی همراه است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود مجلات معتبر فاصله انتشاراتی خود را از دو فصلنامه به فصلنامه تغییر داده و نشریه‌هایی که به صورت فصلنامه منتشر می‌شوند مقالات بیشتری را منتشر کنند تا زمینه چاپ و انتشار آثار بیشتری را فراهم آورند. البته این تغییر باید با حساسیت‌های بیشتری همراه باشد تا کیفیت فدای کمیت و سرعت نشود. با عنایت به یافته‌های پژوهش و زمینه‌های موضوعی آثار تولید شده، پیشنهاد می‌شود محققان معیار انتخاب موضوع پژوهش‌های خود را بر موضوعاتی که پژوهش‌های کمتری درباره آنها انجام شده است متمرکز کنند، به عنوان نمونه در محور فرهنگی اجتماعی «گسترش فریضه امر به معروف و نهی از منکر» و خنثی سازی عملیات روانی مروجین جرم» کمتر کار شده است.

پیشنهاد می‌شود با توجه به رشد سریع دستاوردهای پژوهشی حوزه پیشگیری از جرم در دهه اخیر، برای هدایت پژوهش‌ها به سوی اولویت‌ها و شناسایی کمبودهای موجود در زمینه پیشگیری از جرم و چاپ مقاله درباره آن‌ها، توسط معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه نیازسنجی پژوهشی انجام شود تا موضوع مقاله‌ها براساس نیازهای هر دوره زمانی متناسب با اهداف و کارکردهای سازمان‌های دست‌اندر حوزه پیشگیری از جرم باشد.

به دلیل ماهیت میان رشته‌ای بودن حوزه پیشگیری از جرم، تنوع روش‌های پژوهشی و گردآوری اطلاعات به دلیل درگیر بودن رشته علمی مختلف در این حوزه قابل توجه است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در رشته حقوق نیز ضمن پژوهش محض حقوقی که توصیفی تحلیلی است به سمت توصیفی با رویکرد پیمایشی، توصیفی همبستگی و پژوهش‌های کیفی گام بردارند.

درس روش پژوهش در دوره کارشناسی ارشد و مقطع دکتری به ارزش ۲ واحد عملی و نظری برای دانشجویان حقوق به ویژه گرایش حقوق جزا و جرم‌شناسی با رویکرد روش‌های تحقیق میدانی و کیفی ارائه شود. همچنین، جا دارد دانشجویان در این درس، علاوه بر مفاهیم و روش‌ها با ابزارهای پژوهش مانند بانک‌های اطلاعاتی مرتبط و کتابشناسی‌ها نیز آشنا شوند و از تجربه‌های افراد موفق در حوزه پیشگیری از جرم نیز بهره ببرند.

با توجه به اینکه جامعه آماری پژوهش‌های توصیفی با رویکرد پیمایشی و توصیفی همبستگی بیشتر کلان‌شهرها و مراکز استان‌هاست، پیشنهاد می‌شود انواع مسائل پیشگیری از جرم در جوامع مناطق کمتر توسعه یافته، روستاها و مناطق مرزی نیز جامعه آماری پژوهش قرار گیرد.

بررسی میزان مشارکت نویسندگان نشان دهنده این است که بیشترین اولویت با مقاله‌های تک نویسنده‌ای با ۶۱ درصد بوده است در حالی که توجه به آثار چند نویسنده (به‌ویژه اگر منحصر به رابطه استاد راهنما و دانشجو نباشد) و پژوهشگران از رشته‌های مختلف علمی همکاری کنند افزون بر تقویت روحیه فعالیت گروهی، اتقان علمی اثر را نیز تضمین می‌کند.

با عنایت به یافته‌های پژوهش، در سال‌های اخیر پژوهش‌ها از محور حقوقی - قضایی به فرهنگی اجتماعی گرایش پیدا کرده است، بنابراین ضروری است به نقش حامیان بزه‌دیدگاه بالقوه و بالفعل، به‌عنوان نمونه «سازمان‌ها و تشکل‌های دولتی یا مردمی کمک به بزه‌دیدگان»، «مراکز مشاوره و درمان بزه‌دیدگان» و «مربیان و آموزش‌دهندگان مهارت‌های اجتناب از خطر جرم و یا مدیریت آن» توجه بیشتری شود.

با توجه به اینکه مقالات ارزشمندی در مجلات معتبر با روش توصیفی تحلیلی بیشتر توسط اساتید، پژوهشگران و دانشجویان رشته حقوق برای سیاست‌گذاران و قضات منتشر شده است پیشنهاد می‌شود دستاوردهای پژوهشی این حوزه خلاصه و در اختیار سیاست‌گذاران قرار گیرد. از سوی دیگر مقالات ارزشمندی که در بیشتر محورهای فرعی فرهنگی اجتماعی محور فرعی جلوگیری از دسترسی به آماج در محور وضعی - انتظامی و افزایش نظم حقوقی در جامعه، در محور حقوقی - قضایی وجود دارد و برای عموم مردم مناسب است با استفاده از ابزارهای جدید مانند اینفوگرافی، پویانمایی و مانند آن، خلاصه‌سازی و از بسترهای مختلف نظیر صداوسیما، شبکه‌های اجتماعی، مراکز حمایتی و مانند در اختیار افراد قرار گیرد.

سپاسگزاری

پژوهشگران لازم می‌دانند از اساتید محترم دانشکده حقوق به ویژه جناب آقای دکتر حاجی ده‌آبادی مدیر محترم گروه علمی حقوق جزا و جرم‌شناسی، جناب آقای دکتر خالقی عضو هیئت علمی رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی و آقایان دکتر مصطفی فضائلی، دکتر مهدی محمدی و نصیر رحمدل، به‌خاطر نظرات ارزشمندشان در بخش تبیین نتایج، تشکر و قدردانی کنند.

فهرست منابع

- حری، عباس. (۱۳۸۱). مطالعه میزان همبستگی موضوعی پایان‌نامه‌ها و مقالات فارسی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی. مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۳۲(۱)، صص ۴۳-۷۱.
- رضاخانی مقدم، حامد. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های آموزش بهداشت دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، تربیت مدرس و علوم پزشکی ایران در سال‌های ۱۳۴۹-۱۳۸۹. پی‌اورد سلامت ۵(۱)، صص ۸۰-۹۰.
- عصاره، فریده؛ عبدالحمید معرف زاده و یوسفی، زهرا. (۱۳۸۹). بررسی روابط درون و میان رشته‌ای در بروندادهای علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران در پایگاه دایالوگ، طی سال‌های ۱۹۷۲-۲۰۰۹: یک تحلیل استنادی مجله به مجله. فصلنامه اطلاع‌شناسی، ۳۰(۴)، صص ۱۴۷-۱۶۷.
- علیچانی، رحیم و کریمی، نورالله. (۱۳۸۷). مطالعات سنجش کمی: کتابسنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی، و وب‌سنجی. تهران: نشر چاپار.
- قهنویه، حسن؛ موحدی، فریده؛ یارمحمدیان، محمدحسین و عجمی، سیما. (۱۳۹۰). تحلیل محتوایی و استنادی مقالات چاپ شده در مجله علمی پژوهشی مدیریت اطلاعات سلامت، مدیریت اطلاعات سلامت، ۸(۱)، صص ۸۲-۹۲.
- کریمی، رضا. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای ترجمه متون اسلامی. مجله پژوهش و حوزه، ۳۷(۳)، صص ۲۱۳-۲۳۸.
- گرامی‌راد، فاطمه؛ محمدی، مهدی؛ سرلک، نرگس. (۱۳۹۳). تحلیل محتوای مقاله‌های مجلات علمی پژوهشی حسابداری و مالی منتشره بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، ۷(۲۳)، صص ۱۰۵-۱۲۲.
- قانون پیشگیری از جرم. (۱۳۹۶). مجلس شورای اسلامی.
- معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه. (۱۳۹۱). راهنمای کارگاه علمی - کاربردی مدیریت پیشگیری از جرم و آسیب‌های اجتماعی. تهران: نشر میزان.

- Osman, Ossama T. (2010). Troubled Minds in the Gulf Health Research in the United Arab Emirates (1989-2008). *Asia Pac J Public Health*. 22(3), pp 48-53.
- Tavsancil, Ezel; Buyukturan, Esin Bagcan; Ozmen, Deniz Tugce. (2012). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, pp 5756-5762.
- Anil kumar, Nishtha Dr. (2014). Identification of Research Trends at Physical Research Laboratory (PRL), Ahmedabad, India Library.
- Mavi, Duygu, Uzunboyly Hüseyin. (2014). Content Analysis Of Articles About Computer Teaching Methods: A Content Analysis Study Social and Behavioral Sciences CY-ICER, *Procedia*, (143), pp 1171- 1176.
- Umar, S. (1995). Content analysis Journal literature in library and information science from june 1994 to june 1995. Master research. Kent state university.
- Aliyu, Yahaya; Abba, Tukur. (2009). Analytical Study of Master of Library Science Dissertations at the University of Maiduguri, Nigeria, *Library Philosophy and Practice*, pp 24-40.